

LATĪNĀRUM LITTERĀRUM

TABELLĀRUM

CŌDEX SECUNDUS

EX L. ANNÆI SENECAE

Phædrā

Excerpta pulcherrima sēlecta

NICOLAS LAKSHMANAN-MINET EDIDIT
novā significantissimā interpūnctiōne
longisque ēlīsive vocālibus notātis

ÉDITIONS PARIS-ROUEN

LETTRESClassiques.fr

LA DANSE DU CHASSEUR

HIPPOLYTUS

Dimètres anapestiques

I^t^e, umbrōsās cingite silvās,
summaque montis juga Cecropiū!
Celeri plantā lūstrāte vagī
quæ saxōsō loca Parnēthō
subjecta jacent, quæ, Thrīasiīs
vallibus, amnis rapidā currēns
verberat undā! Scandite collēs
semper cānōs nive Rīphæā!

Hāc, hāc, aliū! quā nemus altā
textitur alnō, quā prāta patent,
quā rōriferā mulcēns aurā
Zephyrus vernās ēvocat herbās,
ubi per gracilēs brevis Īlīsos
lābitur agrōs piger, et sterilēs
amne malignō rādit harēnās!
Vōs, quā Marathōn, trāmite lævō,
saltūs aperit, quā, comitātæ
gregibus parvīs, nocturna petunt
pābula fētæ! Vōs, quā, tepidīs
subditus austrīs, frīgora mollis
dūrus Acharneus.

Alius rūpem dulcis Hymēttī,
parvās alius calcet Aphidnās;
pars illa diū vacat immūnis,
quā curvātī lītora pontī
Sūnion urget. Sī quem tangit
glōria silvæ, vocat hunc Phȳ lē
hīc versātur, metus agricolīs,
vulnere multō jam nōtus aper.

At vōs laxās canibus tacitīs
mittit^e habēnās ; teneant ācrēs
lōra Molossōs et pūgnācēs
tendant Crētēs fortia trītō vincula collō.
At Spartānōs — genus est audāx
avidumque feræ — nōdō cautus
propiōre ligā : veniet tempus,
cum lātrātū cava saxa sonent.

Nunc dēmissī nāre sagācī
captent aurās lūstraque pressō
quærant rōstrō, dum lūx dubia ^est,
dum sīgna pedum rōscida tellūs
impressa tenet. Alius rārās
cervīce gravī portāre plagās,
alius teretēs properet laqueōs.

Picta rubentī līnea pinnā
vānō clūdat terrōre ferās.
Tibi librētur missile tēlum,
tū grave dextrā lævāque simul
rōbur lātō dērige ferrō ;
tū præcipitēs clāmōre ferās
subsessor agēs ; tū jam victor
curvō solvēs vīscera cultrō.

Ades en comitī, dīvā virāgō,
cūjus rēgnō pars terrārum
sēcrēta vacat, cūjus certīs
petitur tēlis fera quæ gelidum
pōtat Araxē et quæ stantī
lūdit in Histrō. Tua Gætūlōs
dextra leōnēs, tua Crētæās
sequitur cervās ; nunc vėlōcēs
fīgis dammās leviōre manū.
Tibi dant variæ pectora tīgrēs,
tibi villōsī terga bisontēs

lātisque ferī cornibus ūrī.

Quidquid sōlis pāscitur arvīs,
sīv^e illud Arabs dīvite silvā
sīv^e illud inops nōvit Garamāns
sīve ferōcīs juga P̄y rēnēs
sīve Hyrcānī cēlant saltūs,
vacūisve vagus Sarmata campīs,
arcūs metuit, Dīāna, tuōs.

Tua sī grātus nūmina cultor
tulit in saltūs, retiā vinctās
tenuēre ferās, nūllī laqueum
rūpēre pedēs : fertur plaustrō
præda gementī. Tum rōstra canēs
sanguine multō rubicunda gerunt,
repetitque casās rūstica longō
turba triumphō.

Ēn, dīva, favē ! sīgn^{um} argūtī
mīsere canēs : vocor in silvās.
Hāc, hāc pergam quā via longum
compēnsat iter.

« JE N'Y PEUX RIEN ! »

NŪTRĪX.
Sénaires iambiques

Compesc^e amōris impiī flammās, precor,
nefāsque quod nōn ūlla tellūs barbara
commisit umquam, nōn vagī campīs Getæ,
nec inhospitālis Taurus aut sparsus Scythēs.
Expelle facinus mente castificā horridum,
memorque mātris metue concubitūs novōs.
Miscēre thalamōs patris et gnātⁱ apparās
uterōque prōlem capere cōnfūsam impiō ?
Perg^e et nefandīs verte nātūr^{am} ignibus.
Cūr mōnstra cessant ? Aula cūr frātris vacat ?
Prōdigia totiēns orbis īnsuēt^a audiet,
nātūra totiēns lēgibus cēdet suīs,
quotiēns amābit Cressa ?

PHÆDRA.

Quæ memorās sciō

vēr^a esse, nūtrix ; sed furor cōgit sequī
pējōra. Vādīt animus in præceps sciēns
remeatque frūstrā sāna cōnsilia appetēns.
Sic, cum gravātam nāvit^a adversā ratem
prōpellit undā, cēdit in vānum labor
et victa prōnō puppis aufertur vadō.
Quid ratiō possit ? Vicit ac rēgnat furor,
potēnsque tōtā mente dominātur deus.

Hic volucer omnī pollet in terr^a impotēns,
ipsumque flammīs torret indomitīs Jovem ;
Grādīvus istās belliger sēnsit facēs ;
opifex trisulcī fulminis sēnsit deus,
et quī furentīs semper Ætnæis jugīs
versat camīnōs igne tam parvō calet ;
ipsumque Phœbum, tēla quī nervō regit,
figit sagittā certior missā puer —
volitatque cælō pariter et terrīs gravis.

CARPE DIEM!

NŪTRIX

Sénaires iambiques

Metus remitte : prosperō rēgn^{um} in statū^e st,
domusque flōrēns sorte fēlicī viget.

Sed tū beātīs mītiōr rēbus vēnī :
namqu^e ānxiam mē cūra sollicitat tuī,
quod t^e ipse pōenīs gravibus īnfēstus domās.
Quem fāta cōgunt, ille cum veniā^e st miser ;
at sī quis ultrō sē malīs offert volēns,
sēqu^e ipse torquet, perdere^e st dīgnus bona
quis nescit ūtī. Potius annōrum memor
mentem relaxā : noctibus fēstīs facem
attolle, cūrās Bacchus exoneret gravēs !

Ætāte fruere : mōbilī cursū fugit.

Nunc facile pectus, grāta nunc juvenī Venus :
exultet animus. Cūr torō viduō jacēs ?
Trīstem juventam solve ; nunc cursūs rape,
effund^e habēnās, optimōs vītæ diēs
effluere prohibē. Propria dēscripsit deus
officia et ævum per suōs dūcit gradūs :
lætitia juvenem, frōns decet trīstis senem.
Quid tē coercēs et necās rēct^{am} indolem ?

Seges illa magnum fēnus agricolæ dabit
quæcumque lætīs tenera luxuriat satis ;
arborque celsō vertic^e ēvincet nemus
quam nōn maligna cædit aut resecat manūs :
ingenia melius rēcta s^e in laudēs ferunt,
sī nōbil^{em} animum vegeta libertās alit.

Truculentus et silvester ac vīt^æ īnscius,
trīstem juventam Venere dēsertā cōlēs ?

Hoc esse mūnus crēdis indictum virīs :

ut dūra tolerant, cursibus domitent equōs
et sæva bella Mārte sanguineō gerant ?

Prōvīdit ille maximus mundī parēns,
cum tam rapācēs cerneret Fātī manūs,
ut damna semper subole reparāret novā.
Excēdat agedum rēbus hūmānīs Venus,
quæ supplet ac restituit exhaustum genus :
orbis jacēbit squālidō turpis sitū,
vacuum sin^e ūllīs piscibus stābit mare,
ālesque cælō dērit et silvīs fera,
sōlīs et āēr pervius ventīs erit.

Quam varia lētī genera mortālem trahunt
carpuntque turbam, pontus et ferr^{um} et dolī !
Sed fāta crēdās dēsse : sīc ātram Styga
jam petimus ultrō. Cælibem vītā probet
sterilis juventūs : hoc erit, quidquid vidēs,
ūnīus ævī turba et in sēmet ruet.

Proinde vītæ sequere nātūram ducem :
urbem frequentā, cīvium cōetūs cole.

PRÉLIMINAIRES

- NŪTRĪX. Ut dūra cautēs undiqu^e intractābilis
Sénaïres iambiques resistit undīs, et lacescentēs aquās
longē remittit, verba sic spernit mea.
Sed Phædra præceps graditur, impatiēns moræ.
Quō sē dabit fortūna ? Quō vergit furor ?
Terræ repente corpus exanim^{um} accidit !
et ōra mortī similis obdūxit color !
Attolle vultūs, dīmovē vōcis mōrās :
tuus ēn, alumnā, tēmet Hippolytus tenet.
- PHÆDRA. Quis mē dolōrī reddit atqu^e æstūs gravēs
repōnit animō ? Quam ben^e excideram mihi !
- HIPPOLYTUS. Cūr dulce mūnus redditæ lūcis fugis ?
- PHÆDRA. Aud^e, anime, temptā, perage mandātum tuum.
Intrepida cōnstent verba : quī timidē rogat
docet negāre. Magna pars sceleris mēi
ōlim perācta^e st ; sērus est nōbīs pudor :
admōvimus nefanda. Sī cōept^a exequor,
forsan jugālī crīmen abscondam face :
honestā quædam scelera successus facit.
Ēn, incip^e, anime ! Commodēs paulum, precor,
sēcrētus aurēs. Sī quis est abeat comes.
- HIPPOLYTUS. Ēn locus ab omnī liber arbitriō vacat.
- PHÆDRA. Sed ōra cōeptīs trānsitum verbīs negant ;
vīs magna vōcem mittit et mājor tenet.
Vōs testor omnīs, cælitēs, hoc quod volō
mē nōlle.
- HIPPOLYTUS. Animusne cupiēns aliquid effārī nequit ?
- PHÆDRA. Cūræ levēs locuntur, ingentēs stupent.
- HIPPOLYTUS. Committe cūrās auribus, mātēr, meīs.

L'AVEU

- HIPPOLYTUS. *Sénaires iambiques* Illum quidem æquū cælitēs reducem dabunt.
Sed dum tenēbit vōt^a in incertō deus,
pietāte cārōs dēbitā frātrēs colam,
et tē merēbor esse nē viduam pūtēs
ac tibi parentis ipse supplēbō locum.
- PHÆDRA. *Ō spēs amantum crēdul^a, ō fallāx Amor!*
Satisne dixi?... Precibus admōtīs agam.
Miserēre, pavidæ mentis exaudi precēs!
Libet loquī pigetque.
- HIPPOLYTUS. Quodn^{am} istud malum^e st?
- PHÆDRA. Quod in novercam cadere vix crēdās mālum.
- HIPPOLYTUS. Ambiguā vōce verba perplexā jadis :
effār^e apertē.
- PHÆDRA. Pectus īnsānum vapor
amorque torret. Intimīs furit ferus
penitus medullīs, atque per vēnās meat
vīsceribus ignis mersus ; et vēnās latēns,
ut agilis altās flamma percurrit trabēs.
- HIPPOLYTUS. Amōre nempe Thēsēi castō furis?
- PHÆDRA. Hippolyte, sīc est : Thēsēi vultūs amō —
illōs priōrēs quōs tulit quondam puer,
cum prīma pūrās barba signāret genās,
mōnstrique cæcam Gnōsiū vīdit domum
et longa curvā fila collēgit viā.
Quis tum ille fulsit ! Presserant vittæ comam

et ōra flāvus tenera tinguēbat pudor ;
inerant lacertīs mollibus fortēs torī,
tuæque Phœbēs vultus aut Phœbī meī,
tuusve potius ! — Tālis, ēn tālis fuit
cum placuit hostī, sic tulit celsum caput.

In tē magis refulget incōmptus decor :
est genitor in tē tōtus, et torvæ tamen
pars aliqua mātris miscet ex æquō decus :
in ōre Grāiō Scythicus apparet rigor.

Sī cum parente Crēticum intrāssēs fretum,
tibi fīla potius nostra nēvisset soror.
Tē, tē, soror, quācumque sīdereī polī
in parte fulgēs, invoc^ō ad causam parem !
Domus sorōrēs ūna corripuit duās :
tē genitor, at mē gnātus. Ēn supplex jacet
adlāpsa genibus rēgiæ prōlēs domūs.

Respersa nullā lāb^e et intāct^a, innocēns
tibi mūtor ūnī. Certa dēscend^ī ad precēs :
fīn^{em} hic dolōrī faciet aut vītæ diēs.
Miserēre amantis !

HIPPOLYTUS.

Magne rēgnātor deum,
tam lentus audīs scelera ? Tam lentus vidēs ?

FRAGILE EST LA BEAUTÉ

CHORUS

Asclépiades

Nōn sīc prāta novō vērē decētia
æstātis calidæ dēspoliat vapor,
sævit solstitiō cum medius diēs
et noctēs brevibus præcipitat rotīs,
languēscunt foliō lilia pallidō
et grātæ capitī dēficiunt rosæ,
ut fulgor tenerīs quī radiat genīs
mōmentō rapitur nūllaque nōn diēs
fōrmōsī spoliū corporis abstulit.

Rēs est fōrma fugāx : quis sapiēns bonō
cōnfidat fragilī ? dum licet, ūtere.

Tempus tē tacitum subruit, hōraque
semper præteritā dēterior subit.

Quid dēserta petis ? Tūtior āviīs
nōn est fōrma locīs : tē nemor^e abditō,
cum Tītan medium cōstituit diem,
cingent, turba licēns, Nāidēs improbæ,
fōrmōsōs solitæ claudere fontibus,
et somnīs facient īnsidiās tuīs

lascīvæ nemorum deæ,

(Glyconique)

Pānas quæ Dryades montivagōs petunt.

Aut tē stēlliferō dēspiciēns polō,
sīdus post veterēs Arcadas ēditum

currūs nōn poterit flectere candidōs.

Ēn nūper rubuit, nūllaque lūcidis
nūbēs sordidior vultibus obstitit ;

at nōs, sollicitī nūmine turbidō,

tractam^a Thessalicīs carminibus ratī,

a. s.-e. lūnam

tinnītūs dedimus : tū fuerās labor
et tū causa moræ, tē dea noctium
dum spectat, celerēs sustinuit viās !
Vexent hanc faciem frīgora parcius,
hæc sōlem faciēs rārius appetat :
lūcēbit Pariō marmore clārius.
Quam grāta ^est faciēs torva virīliter
et pondus veteris trīste supercilī !

Phœbō colla licet splendida comparēs :
illum cæsariēs nescia colligī
perfundēns umerōs ōrnat et integit ;
tē frōns hirta decet, tē brevior coma
nūllā lēge jacēns ; tū licet asperōs
pugnācēsque deōs vīribus audeās,
et vastī spatiō vincere corporis :
æquās Herculeōs nam juvenīs torōs,
Mārtis belligerī pectore lātior.

Sī dorsō libeat cornipedis vehī,
frēnīs Castoreā mōbilior manū
Spartānum poteris flectere Cyllaron.
Ammentum digitīs tende priōribus
et tōtīs jaculum dērige vīribus :
tam longē, docilēs spīcula figere,
nōn mittent gracilem Crētēs harundinem.
Aut sī tēla modō spargere Parthicō
in cælum placeat, nūlla sin^e ālite
dēscendent, tepidō viscere condita
prædam dē mediīs nūbibus afferent.

Rārīs fōrma virīs — sæcula perspice ! —
impūnīta fuit. Tē melior deus
tūtum prætereat fōrmaque nōbilis
dēfōrmis senī mōnstret imāginem.

LA MORT D'HIPPOLYTE

NŪNTIUS

Sénaires iambiques

U t profugus urbem līquit īnfestō gradū
celerem citātīs passibus cursum explicāns,
celsō sonipedēs ōcius subigit jugō
et ōrā frēnīs domita substrictīs ligat.

Tum multa sēcum effātus et patrium solum
abōminātus, sæpe genitōrem ciet
ācerque habēnīs lōra permissīs quatit,
cum subitō vastum tonuit ex altō mare
crēvitque in astra. Nūllus īnspirat salō
ventus, quiētī nūlla pars cælī strepit,
placidumque pelagus propria tempestās agit.
Nōn tantus Auster Sicula disturbat freta ;
nec tam furēns Īonius exurgit sinus
rēgnante Cōrō, saxa cum flūctū tremunt
et cāna summum spūma Leucātēn ferit.

Cōnsurgit ingēns pontus in vast^{um} aggerem,
tumidumque mōnstrō pelagus in terrās ruit.
Nec ista ratibus tanta cōnstruitur luēs :
terrīs minātur. Flūctus haud cursū levī
prōvolvitur ; nescioquid onerātō sinū
gravis unda portat. Quæ novum tellūs caput
ostendet astrīs ? Cŷ clas exoritur nova ?
Latuēre rūpēs nūmin^e Epidaurī deī
et scelere petræ nōbilēs Scīrōnidēs,
et quæ duōbus terra comprimitur fretīs.

Hæc dum stupentēs sequimur, ēn tōtum mare
immūgit, omnēs undique scopulī adstrepunt.
Summum cacūmen rōrat expulsō sale ;
spūmat vomitque vicibus alternīs aquās,
quālīs per alta vehitur Ōceanī freta,
flūctum refundēns ōre phŷ sētēr capāx.

Inhorruit concussus undārum globus,
solvitque sēs^e, et lītorī invēxit malum
mājus timōre ; pontus in terrās ruit,
suumque mōnstrum sequitur. Os quassat tremor.

Quis habitus ille corporis vastī fuit !
Cærulea taurus colla sublīmīs gerēns,
ērēxit altam fronte viridantī jubam ;
stant hispidæ aurēs. Orbibus vārius color,
et quem ferī dominātor habuisset gregis
et quem sub undīs nātus : hinc flammam vomunt
oculī, hinc relūcent cærulea īsignēs nōta.
Opīma cervīx arduōs tollit torōs ;
nārēsqu^e hiulcīs haustibus patulæ fremunt.
Muscō tenācī, pectus ac palear viret ;
longum rubentī spargitur fūcō latus.
Tum, pōne tergus, ultim^a in mōnstrum coit
faciēs ; et ingēns bēlua immēnsam trahit
squāmōsa partem — tālis extrēmō marī
pistrīx citātās sorbet aut frangit ratēs.

Tremuēre terræ, fūgit attonitum pecus
passim per agrōs, nec suōs pāstor sequī
meminit juvencōs. Omnis ē saltū fera
diffūgit, omnis frīgid^o exsanguis metū
vēnātor horret. Sōlus immūnis metū,
Hippolytus artīs continet frēnīs equōs ;
pavidōsque, nōtæ vōcis hortātū, ciet.
Est alt^a ad Argōs collibus ruptīs via,
vīcīna tangēns spatia suppositī maris :
hic s^e illa mōlēs acuit atqu^e irās parat.
Ut cēpit animōs sēque prætēptāns satis,
prōlūsit iræ, præpetī curs^ū ēvolat,
summam citātō vix gradū tangēns humum,
et torva currūs ante trepidantīs stetit.

Contrā, ferōcī gnātus īnsurgēns mināx
vultū. Nec ōra mūtāt et magn^{um} intonat :
« Haud frangit animum vānus hic terror meum :
nam mihi paternus vincere est taurōs labor. »

Inobsequentēs prōtinus frēnīs equī,
rapuēre cursum ; jamque dērrantēs viā,
quācumque rabidōs pavidus ēvēxit furor,
hāc īre pergunt, sēque per scopulōs agunt.
At ille, quālis turbidō rēctor marī
ratem retentat, nē det oblīquum latus,
et artē flūctum fallit, haud aliter citōs
currūs gubernat. Ōra nunc pressīs trahit
cōstricta frēnīs, terga nunc tortō frequēns
verbere coeracet. Sequitur adsiduus comes,
nunc æqua carpēns spatia, nunc contr^a obuius
oberrat, omnī parte terrōrem movēns.
Nōn licuit ultrā fugere : nam tōtō obuius
incurrit ōre corniger pontī horridus.

Tum vērō pavidā sonipedēs ment^e excitī,
imperia solvunt, sēque luctantur jugō
ēripere, rēctīqu^e in pedēs jactant onus.
Præceps in ōra fūsus, implicuit cadēns
laqueō tenācī corpus ; et quantō magis
pugnat, sequācēs hoc magis nōdōs ligat.
Sēnsere pecudēs facinus ; et currū levī,
dominante nūllō, quā timor jussit ruunt.
*Tālis per aurās nōn suum agnōscēns onus,
Sōlīque falsō crēditum indignāns diem,
Phæthonta currus dēvium excussit polō.*

Lātē cruentat arva et inlīsum caput
scopulīs resultat. Auferunt dūmī comās ;
et ōra dūrus pulcra populātur lapis —
peritque multō vulnere^e infēlix decor.
Moribunda celerēs membra pervolvunt rotæ ;

tandemque raptum truncus, ambustā sude,
medium per inguen stīpite ingestō tenet ;
paulumque dominō currus affixō stetit.

Hæsere bijugēs vulner^e — et pariter moram
dominumque rumpunt. Inde sēmianimem secant
virgult^a, acūtīs asperī veprēs rubīs ;
omnisque ruscus corporis partem tulit.

Errant per agrōs fūnebris famulī manūs,
per illa quā distractus Hippolytus loca
longum cruentā trāmitem signat notā ;
mæstæque dominī membra vestīgant canēs.
Necdum dolentum sēdulus potuit labor
explēre corpus. Hōcin^e est fōrmæ decus ?
Quī modo paternī clārus imperī comes,
et certus hērēs, sīderum fulsit modō,
pass^{im} ad suprēmōs ille colligitur rogōs,
et fūnerī cōnfertur.

COMMOS DE THÉSÉE

- CHORUS. Thēseu, querēlīs tempus æternum manet.
Sénaires iambiques Nunc jūsta nātō solv^e, et abscond^e ōcius
dispersa fœdē membra laniātⁿ efferō.
- THĒSEUS. Hūc, hūc, reliquiās vehite cārī corporis
pondusqu^{e1} et artūs temere congestōs date.
Hippolytus hīc est ? Crīmen agnōscō meum :
ego tē perēmī ! Neu nocēns tantum semel,
sōlusve fierem, facinus ausūrus parēns,
patr^{em} advocāvī. Mūner^e ēn patriō fruor...
- <CHORUS> Ō trīste frāctīs orbitās annīs mālum !
Complectere artūs, quodque dē nātō ^est super,
miserande, mæstō pectore incumbēns, fovē.
- <THĒSEUS> Disjecta, genitor, membra lacerī corporis
in ōrdinem dispōn^e ; et errantēs locō
restituē partēs. Fortis hīc dextræ locus ;
hīc læva frēnīs docta moderandīs manus
pōnenda : lævī lateris agnōscō notās.
Quam magna lacrimīs pars adhūc nostrīs abest !
Dūrāte trepidæ lūgubrī officiō manūs,
flētūsque largōs sistite, ārentēs genæ,
dum membra nātō genitor adnumerat suō,
corpusque fingit.
Hoc quid est fōrmā carēns
et turpe, multō vulner^e abrupt^{um} undique ?
Quæ pars tuī sit dubitō ; sed pars est tuī...
Hīc, hīc repōne — nōn suō, at vacuō locō !
Hæcn^e illa faciēs igne sīdereō nitēns,
inimīca flectēns lūmin^a ? Hūc cecidit decor ?
Ō dīra fāta, nūmin^{um} ō sævus favor !
Sīc ad parentem nātus ex vōtō redit ?

Ēn hęc suprēma dōna genitōris cape,
sæp^e efferendus : inter^{im} hęc ignēs ferant.

Patefacit^e acerbam cæde fūnestā domum ;
Mopsopia clārīs tōta lāmentīs sonet.
Vōs apparāte rēgū flammam rogī ;
at vōs per agrōs corporis partēs vagās
inquirit^e. — Istam terra dēfossam premat,
gravisque tellūs impiō capitⁱ incubet.

TABLE DES MATIÈRES

1. LA DANSE DU CHASSEUR
2. « JE N'Y PEUX RIEN ! »
3. *CARPE DIEM !*
4. PRÉLIMINAIRES
5. L'AVEU
6. FRAGILE EST LA BEAUTÉ
7. MORT D'HIPPOLYTE
8. *COMMOS DE THÉSÉE*

ÉDITIONS PARIS-ROUEN

LETTRESClassiques.FR

Rouen, septembre 2015